

# Tilintarkastuspalkkioita selittävät tekijät suomalaisissa pörssiyhtiöissä

*Olli Hiltunen*

2000-LUVUN ALUSSA Euroopassa ja Yhdysvalloissa tapahtuneet kirjanpitoskandaalit sekä vuosien 2007–2009 finanssikriisi ovat aiheuttaneet lisääntyvää poliittista sääntelyä tilintarkastusalalle. Sääntelyn kasvaessa tilintarkastajat ovat joutuneet vastaamaan haasteeseen ja tämä on heijastunut tilintarkastuksesta perittäviin palkkioihin. Tämän artikkelin tarkoituksena on antaa kokonaisvaltainen kuva tekijöistä, jotka vaikuttavat lakisääteisestä tilintarkastuksesta maksettaviin palkkioihin Suomessa. Artikkelin aineisto koostuu Helsingin pörssissä vuosina 2014–2016 noteeratuista pörssiyhtiöistä. Aiempien tutkimuksien pohjalta tarkasteluun on valittu tekijöiksi kohdeyhteisön koon, kompleksisuuden ja tilintarkastusriskin, johdon omistusosuuden sekä tilintarkastajan sukupuolen ja päävastuullisen tilintarkastajan ja/tai ti-

Lili-Anne Kihn, Lasse Oulasvirta, Janne Ruohonen, Jaakko Rönkkö & Jani Wacker (toim.)

*Talous, sääntely, ohjaus – tarkastuksen ja valvonnan ajankohtaiskysymyksiä.*

Tampere: Tampere University Press 2019, 95–121.

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-359-004-5>

lintarkastusyhteisön rotaation vaikutukset. Lisäksi vuoden 2015 kirjanpitolain uudistuksen vaikutusta tarkastellaan, koska tämän oletetaan vaikuttavan tilintarkastuspalkkioihin. Tutkittavista tekijöistä muodostetaan teoreettisen osion yhteydessä hypoteeseja, joiden totuusarvoa testataan empiirisessä osiossa OLS-regressioanalyysia hyödyntäen.

Regressioanalyysin perusteella kohdeyhteisön koko, kompleksisuus ja tilintarkastusriski vaikuttavat tilintarkastuksesta maksettaviin palkkioihin suomalaisissa pörssiyhtiöissä. Muiden tekijöiden osalta alkuperäiset tulokset eivät olleet tilastollisesti merkitseviä. Aiempien tutkimuksien mukaisesti erityisesti kohdeyhteisön koko on hyvin keskeinen selittävä tekijä. Herkkyysanalyysi paljastaa kuitenkin, että alkuperäisiin tuloksiin liittyy tietynlaista epävarmuutta.

## Johdanto

Tilintarkastusala on noussut kansainvälisesti keskeiseksi tutkimuskentäksi. Tutkijoiden kiinnostusta tilintarkastusalaan kohtaan ovat herättäneet 2000-luvulla tapahtuneet maailmanlaajuiset kirjanpitoskandaalit sekä vuosien 2007–2009 finanssikriisi. Näiden tapahtumien johdosta tilintarkastusalaan on kohdannut tiukentunut lainsäädäntö. Aiemmissä tutkimuksissa (Hoitash, Hoitash & Bedard 2008; Vieru & Schadewitz 2010) on havaittu muuttuvan lainsäädännön vaikuttavan tilintarkastuspalkkioihin.

Tilintarkastuspalkkioita on tutkittu kansainvälisesti varsin paljon. Simunicin (1980) pioneeritutkimuksessa tilintarkastuspalkkioita selitettiin kohdeyhteisön koolla, kompleksisuudella ja tilintarkastusriskillä. Simunicin (1980) tutkimus herätti kiinnostusta tutkia tilintarkastuspalkkioihin kytköksissä olevia tekijöitä tarkemmin. Myöhemmin onkin havaittu, että esimerkiksi johdon omistusosuus (Jensen 1986; Mitra, Hossain & Deis 2007), tilintarkastajan sukupuoli (Ittonen & Peni 2012; Hardies, Breesch & Branson 2015) sekä tilintarkastajan ja/tai tilintarkastusyhteisön rotaatio (Daugherty, Dickins, Hatfield & Higgs 2012; Sharma, Tanyi & Litt 2017) vaikuttavat myös palkkioihin. Suomessa vastaavia tutkimuksia ei ole kuitenkaan tehty yhtä laajalti, jolloin tutkimukselle on selkeä tieteellinen kontribuutioarvo.

Tämän artikkelin tavoitteena on analysoida, mitkä tekijät ovat kytköksissä tilintarkastuksesta maksettuihin palkkioihin<sup>1</sup>. Tarkasteluun on valittu tekijöitä, joiden on aiemmissa tutkimuksissa (Simunic 1980; Hay, Knechel & Wong 2006; Daugherty ym. 2012; Ittonen & Peni 2012; Naser & Hassan 2016) havaittu olevan yhteyksissä tilintarkastuspalkkioihin. Tarkasteluun on lisäksi sisällytetty vuoden 2015 kirjanpitolain (1336/1997) uudistuksen vaikutus, koska muuttuvan lainsäädännön on havaittu vai-

---

<sup>1</sup> Tilintarkastuksesta maksetuilla palkkioilla viitataan tässä artikkelissa tilintarkastuslain (1141/2015) 3 luvun 1 §:n 1 momenttiin, jossa todetaan tilintarkastuksen käsitteeseen yhteisön tilikauden kirjanpidon, tilinpäätöksen, toimintakertomuksen sekä hallinnon tarkastuksen. Täten tilintarkastuspalkkiot käsittävät lakisääteisestä tilintarkastuksesta aiheutuvat kulut, eivätkä sisällä oheispalveluista, kuten veroneuvonnasta, maksettuja palkkioita.

kuttavan palkkioihin. Artikkelin tavoitteet on johdettu kahdeksi tutkimuskysymykseksi, jotka ovat:

- 1) Mitkä tekijät selittävät tilintarkastuksesta maksettujen palkkioiden määrää?
- 2) Miten uudistunut kirjanpitolaki vaikuttaa tilintarkastuksesta maksettujen palkkioiden määrään?

Tarkastelukohteeksi on valittu Helsingin pörssissä (eli Nasdaq Helsingissä) noteeratut pörssiyhtiöt, jotka ovat olleet pörssissä vuodesta 2014 lähtien<sup>2</sup>. Pörssiyhtiöistä tutkitaan niitä yhtiöitä, jotka eivät ole poistuneet pörssistä, liittyneet muiden maiden pörssiin tai toimineet rahoitus- ja vakuusaloilla<sup>3</sup> vuosien 2014–2016 aikana. Lisäksi yhtiöt, joista tarvittavat tiedot eivät ole saatavilla, rajataan pois. Suomalaisten pörssiyhtiöiden valinta perustuu erityisesti aineiston saatavuuteen sekä suomalaisia pörssiyhtiöitä koskevien tutkimusten puutteeseen. Tarkasteluväliksi on valittu vuodet 2014–2016, jolloin vuoden 2015 kirjanpitolain uudistus on keskeisesti tarkasteluvälillä. Kolmen vuoden tarkastelujakso tarjoaa laajan aineiston, jota voidaan analysoida tilastollisia menetelmiä hyväksikäyttäen.

Artikkelin loppuosa on rakennettu seuraavasti: teoreettisen viitekehyksen yhteydessä tarkastellaan tilintarkastuksen taustalla olevaa agenttiteoriaa ja aiempia tutkimuksia tilintarkastuspalkkioista sekä näiden yhteyttä tilintarkastuksessa maksettujen palkkioiden määrään. Teoreettisen viitekehyksen yhteydessä johdetaan systemaattisesti empiirisessä osiossa testattavia hypoteeseja. Empiirisessä osiossa puolestaan esitetään artikkelissa käytettyä aineistoa ja määritetään tutkimiseen käytettävät regressiomallit ja muuttujat. Tämän jälkeen esitetään ja analysoidaan tuloksia ja tehdään tuloksien pysyvyyttä tarkasteleva herkkyysanalyysi. Artikkelin päättyy yhteenvetoon ja johtopäätöksiin saaduista tuloksista.

<sup>2</sup> Rajaus johtuu aiemmista tutkimuksista koskien tilintarkastuspalkkioiden nousua pörssiin listautumisen yhteydessä (Beatty 1989; Venkataraman, Weber & Willenborg 2008).

<sup>3</sup> Rahoitus- ja vakuusaloilla toimiviin yhtiöihin kohdistuu enemmän laillista sääntelyä, joka puolestaan vaikuttaa lakisääteisestä tilintarkastuksesta maksettujen palkkioiden rakenteeseen (Simunic 1980; Cameran 2005).

## Agenttiteoria tilintarkastuksen taustalla

Tilintarkastuksen tarvetta on perusteltu agenttiteorian näkökulmasta. Teorian mukaisesti päämies ei voi olla varma agentin toimien asianmukaisuudesta johtuen informaation asymmetriasta, joten hän palkkaa tilintarkastajan varmentamaan agentin tilittämän informaation oikeellisuuden.<sup>4</sup> Tässä mielessä tilintarkastus nähdään eräänlaisena varmennuspalveluna, jossa tilintarkastajan tehtävänä on todeta agentin toimineen sovitujen sääntöjen ja normien mukaisesti (Meklin 2009, 57).

Agenttiteorian mukaisesti päämiehen ja agentin välisestä agenttisopimuksesta koituu agenttikustannuksia. Tilintarkastuksen näkökulmasta agenttikustannuksilla tarkoitetaan tilintarkastuspalkkioita. Chow (1982) on tutkimuksessaan käyttänyt agenttiteoreettista viitekehystä selittämään yhteisöjen kannusteita palkata ulkopuolinen tilintarkastaja. Tutkimuksen mukaisesti agenttisuhteeseen liittyviä ongelmia lisäävät muun muassa yhteisön koon suurentuminen, velkarahoituksen osuus suhteessa yhteisön muihin varoihin sekä yhteisön tunnuslukuihin sidotut kovenantit. Lisäksi johdon omistusoosuuden on myös havaittu vaikuttavan agenttikustannuksiin (Jensen 1986).

Agenttiteorian näkökulmasta yhteisön koon suurentuminen kasvattaa agenttikustannuksia, koska potentiaaliset ristiriidat johdon ja sidosryhmien välillä lisääntyvät (Inchausti 1997). Velkarahoituksen kasvaessa yhteisöllä on suurempi kannuste palkata ulkoinen tilintarkastaja, jotta omistajat eivät poikkeaisi varojenjakosäännöksistä velkojien haitaksi (Chow 1982, 274–276). Jensen (1986, 326) on puolestaan esittänyt, että johdon omistusoosuuden kasvaessa agenttikustannusten tulisi pienentyä, koska johdon ja osakkeenomistajien intressit kohtaavat. Tarkastellaan seuraavaksi tarkemmin aiempia tutkimuksia tilintarkastuspalkkioihin vaikuttavista tekijöistä.

---

<sup>4</sup> Agentti-päämies-suhteena käsitetään esimerkiksi osakkeenomistajien ja organisaation toimivan johdon välinen suhde (Meklin 2009, 57).

## Tilintarkastuspalkkioiden määräytyminen ja artikkelin hypoteesit

### Kohdeyhteisön koko, kompleksisuus ja tilintarkastusriski

Merkittävässä osassa tutkimuksia on systemaattisesti saatu osoitettua, että kohdeyhteisön koon ja sen tilintarkastuksesta maksettujen palkkioiden välillä on positiivinen yhteys (Simunic 1980; 1984; Hay ym. 2006; Naser & Hassan 2016). Tätä positiivista yhteyttä on perusteltu tarkastukseen käytettävällä työmäärällä: tarkastajien tulee suorittaa enemmän asianmukaisia testauksia, jotta he saavat tarvittavan varmuuden tilinpäätöksen oikeellisuudesta. Yhteisön koon kasvu lisää myös siihen kohdistuvaa lainsäädännöllistä sääntelyä. Lisäksi julkisen edun kannalta merkittäviin yhteisöihin kohdistuu erityisiä oikeusnormeja ja lisääntynyttä lainsäädännöllistä sääntelyä, mitkä kasvattavat tilintarkastuspalkkioita (Othman, Thani & Ghani 2009).

Kohdeyhteisön koolla viitataan yleisesti joko taseen loppusummaan tai liikevaihtoon. Simunic (1980, 172) on havainnut, että tilintarkastajat suosivat taseen loppusummaa yhteisön koon määrittelyssä, koska tarkastuksen keskeiset osa-alueet ovat taseella. Aiempien tutkimuksien positiivisiin yhteyksiin perustuen johdetaan ensimmäiseksi hypoteesiksi:

*H1: Kohdeyhteisön koon ja tilintarkastuksesta maksettavien palkkioiden välillä vallitsee positiivinen yhteys.*

Kohdeyhteisön koon mukaisesti myös kompleksisuuden ja tilintarkastuksesta maksettujen palkkioiden välillä on havaittu olevan positiivinen yhteys (Simunic 1980; Hay 2013). Kompleksisuudella käsitetään yhteisön toiminnan monimutkaisuutta, kuten sen toiminnan maantieteellistä sijoittumista eri maihin tai toimimista eri toimialoilla. Tilintarkastajan näkökulmasta kohdeyhteisön kompleksisuuden kasvaessa tarkastuksen työmäärä lisääntyy, koska tarkastus muuttuu vaikeammaksi ja riski tilin-

päätökseen sisältyvistä olennaisista virheistä tai puutteista kasvaa (Bamber, Bamber & Schoderbek 1991, 5; Hay ym. 2006, 169).

Kompleksisuutta on mitattu useissa aiemmissä tutkimuksissa tilinpäätöksen yhdisteltyjen tytäryhtiöiden lukumäärällä (Simunic 1980; Hay 2013; Naser & Hassan 2016). Tämän muuttujan valinta perustuu työmäärään: tytäryhtiöiden lukumäärän kasvaessa tarkastuksessa joudutaan tekemään enemmän tarkastustoimenpiteitä. Johdetaan toiseksi hypoteesiksi:

*H<sub>2</sub>: Kohdeyhteisön kompleksisuuden ja tilintarkastuksesta maksettavien palkkioiden välillä vallitsee positiivinen yhteys.*

Tilintarkastukseen liittyy aina tilintarkastusriski. KHT-yhdistys (2008, 146) on määritellyt tilintarkastusriskin riskiksi siitä, että tilintarkastaja epäonnistuu antamaan asianmukaisen lausunnon tarkastettavan yhteisön tilinpäätöksestä. Tällöin tarkastaja saattaa joutua itse vastuuseen virheestään, jos hän on menetellyt huolimattomasti tai varomattomasti. Simunicin (1980, 173–174) mukaan tarkastajat sisällyttävät riskipreemion toimeksiantoihin, jolloin tilintarkastuspalkkiot muodostuvat sekä varsinaisesta tarkastuksesta että riskipreemiosta. Simunic (1980) ja Al-Harshani (2008, 688) toteavat lisäksi, että tilintarkastajat vastaavat kasvavaan riskiin joko suurentamalla riskipreemiotaan tai lisäämällä tarkastustoimenpiteitä. Nämä molemmat vaihtoehdot puolestaan lisäävät tarkastajan työmäärää ja kasvattavat tarkastuksesta maksettavia palkkioita.

Tilintarkastusriskin mittaamiseen on käytetty useita muuttujia, kuten vaihto-omaisuus- ja myyntisaamiset-tase-eriä (Simunic 1980), velkaantuneisuuden tunnuslukuja (Simunic 1980; Hay ym. 2006) ja toiminnan tuloksellisuutta (Simunic 1980; Othman ym. 2009). Edellisiin tutkimuksiin nojaten johdetaan artikkelin kolmanneksi hypoteesiksi:

*H<sub>3</sub>: Kohdeyhteisöön liittyvän tilintarkastusriskin ja tilintarkastuksesta maksettavien palkkioiden välillä vallitsee positiivinen yhteys.*

## Johdon omistusosuus

Agenttiteorian näkökulmasta johdon omistusosuuden suurentuessa agenttikustannusten (tässä: tilintarkastuspalkkioiden) tulisi laskea. Jensen (1986) perusteli tätä johdon ja osakkeenomistajien intressien yhdyntymisellä: johdolla on suurempi kannuste toimia osakkeenomistajien hyväksi, mikäli heillä on osakeomistusta kohdeyhteisössä.

Mitran ym. (2007, 258–259) mukaan johdolla on olemassa kannustin toimia opportunistisesti<sup>5</sup> osakkeenomistajien kustannuksella, jos heidän omistusosuutensa yhteisössä on vähäinen. Mikäli johdon omistusosuus kasvaa, yhteisön raportoinnin voidaan olettaa olevan objektiivisempaa, jolloin tilintarkastusriski laskee ja tarkastajan työmäärä vähenee. Tämä puolestaan laskee tilintarkastuksesta maksettavia palkkioita. Johdetaan neljänneksi hypoteesiksi edellä esitettyjen tutkimusten pohjalta:

*H4: Kohdeyhteisön johdon omistusosuuden ja tilintarkastuksesta maksettavien palkkioiden välillä vallitsee negatiivinen yhteys.*

## Tilintarkastajan sukupuoli

Aiemmissä tutkimuksissa on saatu osoitettua, että naispuoliset tilintarkastajat perivät korkeampia tilintarkastuspalkkioita kuin miespuoliset tarkastajat (Ittonen & Peni 2012; Hardies ym. 2015). Tähän ei kuitenkaan ole mitään selkeää teoreettista selitystä. Johnsonin ja Powellin (1994) mukaan miehet suhtautuvat riskiin neutraalimmin kuin naiset. Ittonen ja Peni (2012, 15–16) ovat tähän pohjautuen esittäneet, että naispuoliset tarkastajat arvioivat tarkastustoimeksiantoihin liittyvän riskin huolellisemmin. Tästä johtuen riskin kasvaessa työmäärä lisääntyy ja tilintarkastuksesta maksettavat palkkiot kasvavat.

Hardies ym. (2015) ovat esittäneet edellisen lisäksi, että mahdolliset eroavaisuudet sukupuolten välisissä tiedoissa, taidoissa, kyvyissä ja mieltymis-

<sup>5</sup> Opportunistisella käyttäytymisellä tarkoitetaan esimerkiksi tietoista tuloksenohjausta niin, että johto saavuttaa tulospalkkionsa.



myksissä voisivat selittää naispuolisten tarkastajien korkeampia palkkioita. Tähän perustuen tiedoiltaan ja taidoiltaan kykenevämmät tilintarkastajat voivat veloittaa suurempia palkkioita, koska he suorittavat työnsä laadukkaammin. Johdetaan artikkelin viidenneksi hypoteesiksi:

*H<sub>5</sub>: Naispuolisten tilintarkastajien ja tilintarkastuksesta maksettavien palkkioiden välillä vallitsee positiivinen yhteys.*

## Tilintarkastajan rotaatio

Tilintarkastajan rotaatiolla tarkoitetaan joko päävastuullisen tilintarkastajan ja/tai tilintarkastusyhteisön vaihtumista. Kohdeyhteisöllä on itsellään mahdollisuus päättää, haluavatko he käyttää samaa tarkastajaa tai tarkastusyhteisöä lain salliman enimmäismääräajan, vai haluavatko he vaihtaa esimerkiksi tarkastusyhteisöä säännöllisesti. Stewartin, Kentin ja Routledgen (2016) ja Sharman ym. (2017) tutkimukset osoittivat, että sekä pakollista että vapaaehtoista rotaatiota seuraavan vuoden tilintarkastuksesta perityt palkkiot ovat korkeammat verrattuna aiempaan vuoteen. Tätä Daugherty ym. (2012) ovat perustelleet asiakaskohtaisen tiedon häviämisen avulla rotaation yhteydessä. Erityisesti isommilla ja monimutkaisemmilla yhteisöillä tämä tiedon häviäminen lisää tarkastustyötä ja täten kasvattaa tilintarkastuksesta maksettavia palkkioita.

Patel ja Prasad (2013) ovat puolestaan esittäneet yhteisöjen mahdollisuuden kilpailuttaa tilintarkastusyhteisöjä. Tähän perustuen edelliset esittävät, että tilintarkastusyhteisö antaa alennusta lakisääteisestä tilintarkastuksesta ja kompensoi tätä alennusta tarjoamalla enemmän oheispalveluita. Patelin ja Prasadin (2013) johtopäätöksenä oli, että yhteisöt ostivat enemmän oheispalveluita, kun tilintarkastusyhteisö oli tarjonnut toimeksiantoa koskevan alennuksen. Suomalaisissa pörssiyhtiöissä Big 4 -tilintarkastusyhteisöjen prosentuaalinen osuus on kuitenkin lähes 100 prosenttia. Tähän nojautuen hintakilpailutus näiden välillä saattaa olla lähinnä näen-

näistä. Perustuen valtaosaan tutkimuksista johdetaan artikkelin kuudenneksi hypoteesiksi:

*H6: Tilintarkastajan ja/tai tilintarkastusyhteisön rotaation ja tilintarkastuksesta maksettavien palkkioiden välillä vallitsee positiivinen yhteys.*

## Vuoden 2015 kirjanpitolain uudistus

Kirjanpitolakia uudistettiin vuonna 2015. Varsinaista uudistusta sovellettiin ensimmäisen kerran tilikausilla, jotka alkoivat 1.1.2016 tai sen jälkeen. Suomalaisia pörssiyrityksiä merkittävästi koskettava muutos oli arvostus- ja jaksotussäännöksiin kohdistuneet uudistukset. Yksi näistä uudistuksista oli rahoitusvälineiden ja sijoituskiinteistöjen arvostaminen käypään arvoon kirjapitovelvollisen näin halutessaan. Vierroksen (2016, 29–30, 38) mukaan käypään arvoon arvostettaessa tulee soveltaa IAS 39 ja 40 -standardien säännöksiä. Käypään arvoon arvostamisen yhteydessä kirjanpitolovelvolliselta vaaditaan liitetietoja käyvän arvon soveltamisesta. Toinen uudistus oli rahoitusleasingilla hankittujen hyödykkeiden merkitseminen kirjanpitoon. Rönkön ja Lampilan (2016, 42) mukaan rahoitusleasingpiirteet täyttävät sopimukset voidaan kirjata taseeseen, jolloin vuokralle antaja menettelee, kuten hyödyke olisi myyty ja vuokralle ottaja, kuten hyödyke olisi ostettu. Viimeinen pörssiyrityksiä koskeva muutos oli tuloslaskelman rakenteeseen kohdistuneet muutokset, jolloin satunnaiset erät poistuivat ja konserniavustuksen paikka tuloslaskelmassa muuttui (Haaramo, Honkamäki, Kampman, Kaskimies, Koila, Mäkikangas, Niemistö, Rekola, Rönkkö, Vierros & Yli-Rantala 2016, 13, 100).

Näiden uudistusten implementointiin voidaan olettaa sisältyvän tulokinnallisia kysymyksiä. Vierros (2016, 35) on todennut, että käypään arvoon arvostaminen tapahtuu lähtökohtaisesti markkina-arvon mukaisesti, jos sellainen on luotettavasti saatavilla. Muutoin käytetään yleisesti hyväksytyjä arvostusmalleja ja -tekniikoita. Rahoitusleasingin osalta Hon-

kamäki (2016, 40–41) on esitellyt joitakin tilanteita, joissa vuokrasopimus voitaisiin luokitella rahoitusleasingsopimukseksi, kuten tilanteet, joissa hyödykkeen omistus siirtyy vuokralle ottajalle vuokra-ajan loppuun mennessä<sup>6</sup>. Edellä esitetyissä tapauksissa tilanteet saattavat toisinaan olla tapauskohtaisia, jolloin kirjanpitovelvollisen voidaan olettaa turvautuvan tilintarkastajan ammatilliseen näkemykseen, jolloin tämä heijastuu myös tilintarkastuspalkkioihin. Lisäksi rahoitusleasingin osalta kirjaaminen taseeseen kasvattaa taseen loppusummaa (Rönkkö & Lampila 2016, 42). Tämä puolestaan lisää tilintarkastajan työmäärää. Edellisiin johtopäätelmiin nojautuen johdetaan artikkelin seitsemänneksi hypoteesiksi:

*H7: Vuoden 2015 kirjanpitolain uudistuksen ja tilintarkastuksesta maksettavien palkkioiden välillä vallitsee positiivinen yhteys.*

## Aineisto ja tutkimusmenetelmät

Artikkelissa käytetty aineisto koostui Helsingin pörssissä OMXH-listalla vuosina 2014–2016 noteeratuista pörssiyrityksistä. Nasdaq OMX:n tuottaman informaation mukaan OMXH-listalla oli noteerattuja yhtiöitä vuosina 2014–2016 yhteensä 380. Näistä oli listattuna vuoden 2014 lopussa 125 yhtiötä, vuoden 2015 lopussa 127 yhtiötä ja vuoden 2016 lopussa 128 yhtiötä.<sup>7</sup>

Alustavaa aineistoa muokattiin artikkelin rajausten mukaisesti. Aineistosta rajattiin pois tarkasteluperiodin aikana Helsingin tai muiden maiden pörssiin listautuneet<sup>8</sup> tai Helsingin pörssistä vuosina 2014–2016 poistuneet yhtiöt, rahoitus- ja vakuusalan yhtiöt<sup>9</sup> sekä yhtiöt, joiden pääkonttori

<sup>6</sup> Kirjoittajan selvennykset ja kattavampi lista tilanteista, joissa vuokrasopimus voitaisiin luokitella rahoitusleasingsopimukseksi: ks. Honkamäki (2016, 40–41).

<sup>7</sup> Nasdaq OMX. [http://www.nasdaqomx.com/digitalAssets/104/104532\\_nordic-surveillance-annual-report-2016.pdf](http://www.nasdaqomx.com/digitalAssets/104/104532_nordic-surveillance-annual-report-2016.pdf). 1.7.2018.

<sup>8</sup> Pörssiin listautumisen yhteydessä tilintarkastuspalkkiot kasvavat, jolloin nämä vääris-  
täisivät OLS-regressioanalyysin tuloksia (Venkataraman ym. 2008).

<sup>9</sup> Rahoitus- ja vakuusalan yhtiöihin kohdistuu suurempi laillinen sääntely, joka vaikuttaa tilintarkastuksessa maksettujen palkkioiden määrään (Cameran 2005).

oli muualla kuin Suomessa ja joiden tilikausi oli muu kuin kalenterivuosi. Aineiston keräämiseen hyödynnettiin pörssiyhtiöiden vuosikertomuksia ja selvityksiä hallinto- ja ohjausjärjestelmistä sekä Thomson Reuters -tietokantaa. Lisäksi aineiston keruuvaiheessa osa yhtiöistä jouduttiin rajamaan pois, koska näistä ei ollut saatavilla tarvittavia tietoja muun muassa tilintarkastuspalkkioista sekä johdon omistusosuuksista. Lopputulemana aineistoon jäi tarkasteltavaksi 261 havaintoa ( $N=261$ ).

Jotta tilintarkastuspalkkioita selittäviä tekijöitä voitaisiin tarkastella, tulee muodostaa regressiomalleja, joihin valitaan selitettävä muuttuja sekä selittävät muuttujat. Tässä artikkelissa käytettäviä regressiomalleja on yksi. Tämä on esitetty kaavassa 1. Kaava 1 käsittelee tilintarkastuspalkkioita ja sen tarkoituksena on selittää, miten valitut tekijät vaikuttavat tilintarkastuspalkkioihin. Analyysin tekemiseen hyödynnetään OLS-regressioanalyysia (Ordinary Least Squares) eli pienimmän neliösumman menetelmää. Taulukossa 1 on esitetty regressiomallissa käytetyt muuttujat ja niiden selitykset.

$$(1) \text{LNAF} = \alpha + \beta_1 \text{LNASSETS} + \beta_2 \text{SUBS} + \beta_3 \text{INVREC} + \beta_4 \text{PROFIT} \\ + \beta_5 \text{LEVERAGE} + \beta_6 \text{QUICK} + \beta_7 \text{OWNER} + \beta_8 \text{GENDER} + \\ \beta_9 \text{ROTATE} + \beta_{10} \text{FASC} + \varepsilon$$

Taulukko 1. Regressiomallien muuttujat ja selitykset

<b>Muuttuja</b>	<b>Selitys</b>
LNAF	Tilintarkastuksesta maksettavien palkkioiden luonnollinen logaritmi.
LNASSETS	Taseen loppusumman luonnollinen logaritmi.
SUBS	Tilinpäätökseen yhdisteltyjen tytäryhtiöiden lukumäärä.
INVREC	Vaihto-omaisuuden ja taseen lyhyt- ja pitkäaikaisen myyntisaamisten prosentuaalinen osuus taseen loppusummasta. Saadaan laskettua kaavasta $100 * (\text{vaihto-omaisuus} + \text{lyhyt- ja pitkäaikaiset myyntisaamiset}) / \text{taseen loppusumma}$ .
PROFIT	Nettotuloksen prosentuaalinen osuus taseen loppusummasta. Saadaan laskettua kaavasta $100 * \text{nettotulos} / \text{taseen loppusumma}$ .
LEVERAGE	Velkaantuneisuuden prosentuaalinen osuus taseen loppusummasta. Saadaan laskettua kaavasta $100 * (\text{pitkä- ja lyhytaikaiset rahoitusvelat}) / \text{taseen loppusumma}$ .
QUICK	Yhteisön maksuvalmiutta mittaava tunnusluku. Quick ratio -tunnusluku saadaan laskettua kaavasta $(\text{lyhytaikaiset saamiset} + \text{rahat ja pankkisäämiset} + \text{rahoitusarvopaperit}) / (\text{lyhytaikainen vieras pääoma} - \text{lyhytaikaiset saadut ennakkomaksut})$ .
OWNER	Hallituksen ja johdon sekä näiden läheisten osakeomistus.
GENDER	Dummy-muuttuja, joka saa arvon 1, kun päävastuullinen tilintarkastaja on nainen ja arvon 0 muulloin.
ROTATE	Dummy-muuttuja, joka saa arvon 1, kun päävastuullinen tilintarkastaja tai tilintarkastusyhteisö vaihtuu ja arvon 0 muulloin.
FASC	Dummy-muuttuja, joka saa arvon 1 vuonna 2016 ja arvon 0 muulloin.

## Tulokset

### Aineistoa kuvaileva analyysi

Taulukossa 2 on esitetty artikkelissa käytettyä aineistoa. Taulukon 2 perusteella havaitaan, että teollisuustuotteet ja -palvelut -toimiala kattaa yli 40 prosenttia (41,2 %) aineiston havainnoista. Toiseksi suurinta toimialaa

edustaa teknologia (18,4 %) ja kolmantena tulee kulutustavarat lähes 15 prosentin osuudella (14,9 %). Kulutuspalvelujen (9,2 %), perusteellisuuden (8,0 %) ja terveydenhuollon (4,6 %) kaikkien havaintojen yksittäinen prosentuaalinen osuus koko aineistosta on alle 10 prosenttia. Tietoliikennepalvelut, yleishyödylliset palvelut sekä öljy ja kaasu -toimialat ovat hyvin harvakseltaan edustettuina. Kokonaisuutena aineisto kuvaa kuitenkin hyvin Helsingin pörssissä listattujen yhtiöiden toimialoja, pois lukien rahoitus- ja vakuustoimialat, jotka on rajattu pois tarkastelusta.

Taulukko 2. Aineiston toimialajakauma

Toimiala	Yhtiöiden lkm (N)	%-osuus
Kulutuspalvelut	24	9,2
Kulutustavarat	39	14,9
Perusteellisuus	21	8,0
Teknologia	48	18,4
Teollisuustuotteet ja -palvelut	108	41,2
Terveydenhuolto	12	4,6
Tietoliikennepalvelut	3	1,1
Yleishyödylliset palvelut	3	1,1
Öljy ja kaasu	3	1,1
<b>Yhteensä</b>	<b>261</b>	<b>100</b>

Taulukossa 3 on esitetty aineiston keskeisiä tunnuslukuja. Taulukon 3 perusteella tilintarkastuksesta maksetut palkkiot ovat keskimäärin 778 tuhatta euroa minimin ollessa 22 tuhatta ja maksimin 31,3 miljoonaa euroa. Tämän muuttujan osalta mediaani (253 tuhatta euroa) on keskiarvoa pienempi, jolloin jakauma on oikealle vino. Keskihajonta on myös melko suuri.

Selittävien muuttujien osalta taseen loppusumman, tilinpäätökseen yhdisteltyjen tytäryhtiöiden lukumäärän ja johdon ja näiden läheisten omistusosuuden keskiarvoiset määrät ovat koko tarkasteluperiodilla suu-

remmat kuin näiden mediaanit, jolloin kaikkien muuttujien jakaumat ovat oikealle vinoja. Näissä kaikissa myös minimien ja maksimien välinen ero on suhteellisen suuri. Muuttujien PROFIT, INVREC, LEVERAGE ja QUICK keskiarvot ovat lähellä mediaania, jolloin näiden jakaumat ovat symmetrisiä. Muuttujien minimien ja maksimien erot ovat joissakin tapauksissa erittäin suuria, kuten muuttujien PROFIT ja LEVERAGE osalta. Dummy-muuttujan GENDER keskiarvo (26,1 %) indikoi, että vuosien 2014–2016 aikana suomalaisissa pörssiyrityksissä päävastuullisena tilintarkastajana toimi nainen noin joka neljännessä yhtiössä. Rotaatio puolestaan tapahtui keskimäärin joka viidennessä yhtiössä vuosien 2014–2016 aikana. Dummy-muuttuja FASC on saanut arvon 1 vuonna 2016 ja arvon 0 muina vuosina.

Taulukko 3. Aineiston keskeiset tunnusluvut (N=261)

Muuttuja	Keskiarvo	Keski-hajonta	Minimi	Maksimi	Mediaani
AF	777 919	2 362 559	22 000	31 300 000	253 000
ASSETS*	1 752 947	4 230 539	7 848	39 200 000	287 259
SUBS	31	33,9	2	173	17
PROFIT	3,42	29,3	-245	342	4,10
INVREC	32,3	16,6	2,20	84,8	30,1
LEVERAGE	24,6	16,6	0	112	23,3
QUICK	1,12	0,97	0,09	7,13	0,90
OWNER	13,0	18,5	0	75,4	3,10
Muuttuja	Keskiarvo	Arvo "1" (kpl)	Arvo "0" (kpl)		
GENDER	26,1	68	193		
ROTATE	19,5	51	210		
FASC	33,3	87	174		

\* 1 000 €

## Korrelaatioanalyysin tulokset

Selittävien muuttujien välistä riippuvuutta toisistaan analysoidaan korrelaatioanalyysillä. Korrelaatioanalyysin tarkoituksena on varmistaa, että selittävien muuttujien välillä ei ole liian voimakasta riippuvuussuhdetta, joka voisi aiheuttaa multikollinearisuutta. Taulukossa 4 on esitetty artikkelin korrelaatioanalyysin tulokset käyttäen Pearsonin korrelaatiokertoimia. Kuten taulukosta 4 havaitaan, suurin korrelaatiokerroin on muuttujien LNASSETS ja SUBS välillä. Näiden välinen korrelaatiokerroin on 0,681. Gujarati ja Porter (2009, 338) esittävät haitallisen korrelaatiokertoimen rajan olevan 0,8. Täten multikollinearisuus ei ole ongelma, eikä se näin ollen aiheuta vääristymiä OLS-regressioanalyysin tuloksiin.



**Taulukko 4. Korrelaatiomatriisi**

	LNAF	LNASSETS	SUBS	INVREC	PROFIT	LEVERAGE	QUICK	OWNER	GENDER	ROTATE	FASC
FNAF	1,000										
LNASSETS	0,878**	1,000									
SUBS	0,721**	0,681**	1,000								
INVREC	-0,068	-0,197**	-0,038	1,000							
PROFIT	0,000	0,105	0,029	-0,054	1,000						
LEVERAGE	-0,015	-0,010	-0,044	-0,028	-0,378**	1,000					
QUICK	-0,100	-0,070	-0,052	-0,188	0,345**	-0,399**	1,000				
OWNER	-0,413**	-0,399**	-0,251**	0,059	-0,027	0,065	0,028	1,000			
GENDER	0,021	-0,020	0,102	-0,031	0,027	-0,047	-0,120	0,158*	1,000		
ROTATE	-0,035	-0,035	-0,051	0,020	-0,038	0,035	-0,014	0,104	-0,072	1,000	
FASC	0,013	0,008	-0,011	-0,004	-0,055	-0,010	0,009	-0,016	0,043	-0,082	1,000

Taulukossa on esitetty Pearsonin korrelaatiokerroimet. Tilastollinen merkitsevyys on merkitty seuraavasti:  
 \*\*Korrelaatio on merkitsevä tasolla 0,01 (2-suuntainen). \*Korrelaatio on merkitsevä tasolla 0,05 (2-suuntainen).

## Regressioanalyysin tulokset

Taulukossa 5 on esitetty OLS-regressioanalyysin tulokset regressiomallille, jolla pyrittiin tutkimaan hypoteesien totuusarvoa. Hypoteeseissa 1 oletettiin, että kohdeyhteisön koon ja tilintarkastuksesta maksettavien palkkioiden välillä on positiivinen yhteys. OLS-regressioanalyysi vahvistaa tämän olettamuksen ja yhteys on tilastollisesti merkitsevä 1 prosentin tasolla. Tähän perustuen hypoteesi 1 voidaan hyväksyä.

Taulukko 5. OLS-regressioanalyysin tulokset (N=261)

$$\text{Regressiomalli: } LNAF = A + B_1 LNASSETS + B_2 SUBS + B_3 INVREC + B_4 PROFIT + B_5 LEVERAGE + B_6 QUICK + B_7 OWNER + B_8 GENDER + B_9 ROTATE + B_{10} FASC + E$$

Selitettävä muuttuja		LNAF		
	Odotettu merkki	Kerroin	p-arvo	osa R <sup>2</sup>
Vakio		-1,113	0,186	0,007
<b>Selittävät muuttujat</b>				
LNASSETS	+	0,500	0,000**	0,159
SUBS	+	0,008	0,010*	0,026
INVREC	+	0,698	0,016*	0,023
PROFIT	-	-0,419	0,001**	0,041
LEVERAGE	-	-0,166	0,683	0,001
QUICK	-	0,011	0,848	0,000
OWNER	-	-0,594	0,062	0,014
GENDER	+	0,101	0,393	0,003
ROTATE	+	0,027	0,721	0,001
FASC	+	0,007	0,888	0,000
R <sup>2</sup>	0,819			
Korjattu R <sup>2</sup>	0,811			
F-arvo	112,8**			

\*\* Tilastollisesti merkitsevä tasolla 0,01, \* tilastollisesti merkitsevä tasolla 0,05

Artikkelin toisessa hypoteesissa käsiteltiin kohdeyhteisön kompleksisuuden ja tilintarkastuksesta maksettavien palkkioiden välistä positiivista yhteyttä. OLS-regressioanalyysissä käytetty muuttuja SUBS sai odotetusti positiivisen merkin. Tulos on lisäksi tilastollisesti merkitsevä 5 prosentin tasolla, joskin muuttujan SUBS kerroin on hyvin pieni (0,008). Tuloksiin pohjautuen hypoteesi 2 hyväksytään.

Kolmas hypoteesi käsitteli tilintarkastusriskin vaikutusta tilintarkastuspalkkioihin. Oletuksena oli, että kohdeyhteisön tilintarkastusriskin kasvaessa sen tilintarkastuspalkkiot nousevat. Mittaamiseen hyödynnettiin neljää eri muuttujaa, jotka olivat INVREC, PROFIT, LEVERAGE ja QUICK. Muuttuja INVREC sai odotusten mukaisesti positiivisen merkin ja tulos on tilastollisesti merkitsevä 5 prosentin tasolla. Lisäksi muuttuja PROFIT sai tilastollisesti merkitsevän negatiivisen yhteyden 5 prosentin tasolla. Muuttujien LEVERAGE ja QUICK merkit olivat odotusten mukaisia, mutta nämä eivät olleet tilastollisesti merkitseviä. Hypoteesi 3 voidaan täten hyväksyä eli tilintarkastuksesta maksettavien palkkioiden ja kohdeyhteisön identifioitun tilintarkastusriskin välillä vallitsee positiivinen yhteys, kun muuttujina käytetään vaihto-omaisuuden ja myyntisaamisten prosentuaalista osuutta taseen loppusummasta sekä nettotuloksen prosentuaalista osuutta taseen loppusummasta.

Hypoteesit 4–6 käsittelivät johdon omistusosuuden, tilintarkastajan sukupuolen ja rotaation vaikutusta tilintarkastuksesta maksettaviin palkkioihin. Näiden jokaisen muuttujan osalta merkit ovat odotusten mukaisia. Kunkin muuttujan osalta tulos ei ole kuitenkaan tilastollisesti merkitsevä, joten tulosten pohjalta ei voida tehdä johtopäätöksiä näiden ja tilintarkastuspalkkioiden välisestä yhteydestä. Tuloksiin perustuen hypoteesit 4–6 hylätään.

Viimeisenä ja artikkelin kannalta keskeisenä selittävänä muuttujana oli vuoden 2015 kirjanpitolain uudistuksen vaikutus. Dummy-muuttuja FASC sai odotusten mukaisesti positiivisen merkin, jolloin kirjanpitolain uudistuksen vaikutus palkkioihin olisi kohottava. Tulos ei ole kuitenkaan tilastollisesti merkitsevä, jolloin kirjanpitolain uudistus ei selitä palkkiois-

sa tapahtuvaa vaihtelua. Hylätään hypoteesi 7. Tarkastellaan seuraavaksi vielä tulosten pysyvyyttä herkkyysanalyysin avulla.

## Herkkyysanalyysi

Herkkyysanalyysin tarkoituksena on analysoida, miten herkkiä tulokset ovat muutoksille, kun lähtöasetelmia muutetaan. Tässä artikkelissa lähtöasetelmien muutoksilla käsitetään yksittäisten äärihavaintojen poistamista. Gujarati ja Porter (2009, 367) käyttävät termiä outlier-tapaukset, joilla tarkoitetaan yksittäisiä poikkeavia havaintoja, joiden voidaan olettaa vääristävän regressioanalyysin tuloksia.

Taulukossa 6 on esitetty OLS-regressioanalyysin tulokset, kun aineistosta on poistettu Bittium Oyj:tä, Componenta Oyj:tä ja Nokia Oyj:tä koskevat havainnot. Bittiumin ja Componentan poistamiset perustuivat siihen, että näiden nettotulosten osuus taseen loppusummasta oli 345 prosenttia vuonna 2015 (Bittium) ja -245 prosenttia vuonna 2016 (Componenta). Nokia puolestaan poistettiin siksi, että sen maksamat tilintarkastuspalkkiot olivat vuonna 2016 noin 31,3 miljoonaa euroa. Kuten taulukon 6 perusteella havaitaan, muuttuja OWNER sai negatiivisen merkin, kuten alkuperäisissä tuloksissa, mutta tällä kertaa tulos on tilastollisesti merkitsevä. Sen sijaan muuttuja PROFIT ei ole enää tilastollisesti merkitsevä, kun aineistosta poistettiin äärihavaintoja. Herkkyysanalyysin perusteella voidaan todeta, että alkuperäiset tulokset ovat osaltaan herkkiä lähtöasetelmien muutoksille.

*Tilintarkastuspalkkioita selittävät tekijät suomalaisissa pörssiyrityksissä*

Taulukko 6. OLS-regressioanalyysin tulokset, kun aineistosta poistettu Bittium Oyj, Comenta Oyj ja Nokia Oyj (N=252)

$$\text{Regressiomalli: } LNAF = \alpha + \beta_1 LNASSETS + \beta_2 SUBS + \beta_3 INVREC + \beta_4 PROFIT + \beta_5 LEVERAGE + \beta_6 QUICK + \beta_7 OWNER + \beta_8 GENDER + \beta_9 ROTATE + \beta_{10} FASC + \varepsilon$$

Selitettävä muuttuja	LNAF			
	Odotettu merkki	Kerroin	p-arvo	osa R <sup>2</sup>
Vakio		-0,295	0,642	0,001
<b>Selittävät muuttujat</b>				
LNASSETS	+	0,425	0,000**	0,217
SUBS	+	0,011	0,000**	0,095
INVREC	+	0,609	0,025*	0,021
PROFIT	-	-0,468	0,153	0,009
LEVERAGE	-	-0,061	0,890	0,001
QUICK	-	0,001	0,987	0,000
OWNER	-	-0,685	0,031*	0,019
GENDER	+	0,117	0,309	0,004
ROTATE	+	0,073	0,267	0,005
FASC	+	0,027	0,565	0,001
R <sup>2</sup>	0,837			
Korjattu R <sup>2</sup>	0,830			
F-arvo	123,8**			

\*\* Tilastollisesti merkitsevä tasolla 0,01, \* tilastollisesti merkitsevä tasolla 0,05

## Yhteenveto ja johtopäätökset

Tämän artikkelin tavoitteena oli analysoida, mitkä tekijät ovat yhteyksissä tilintarkastuksesta maksettuihin palkkioihin. Artikkelin aineisto koostui vuosina 2014–2016 Helsingin pörssissä noteeratuista yhtiöistä. Havainnot

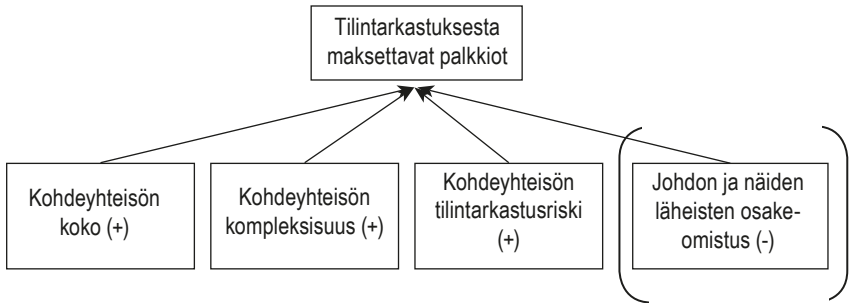
oli yhteensä 261 kappaletta. Artikkelissa tutkittiin lakisääteisestä tilintarkastuksesta maksettuja palkkioita, jolloin oheispalveluista maksetut palkkiot eivät sisältyneet aineistoon. Lisäksi tarkastelussa huomioitiin vuoden 2015 kirjanpitolain uudistuksen vaikutus tilintarkastuspalkkioihin. Artikkelin tarkoituksena oli tuottaa ajankohtaista tietoa tilintarkastuspalkkioita selittävistä tekijöistä suomalaisissa pörssiyrityksissä.

Alustavan OLS-regressioanalyysin perusteella artikkelin seitsemästä hypoteesista päädyttiin hyväksymään hypoteesit 1–3, jotka saivat tilastollisesti merkitsevän positiivisen yhteyden tilintarkastuksesta maksettavia palkkioita mittaavan muuttujan kanssa. Tämän perusteella tilintarkastuksesta maksettaviin palkkioihin suomalaisissa pörssiyrityksissä vaikuttavat yhteisökohtaiset tekijät koko, kompleksisuus ja tilintarkastusriski. Sen sijaan hypoteesit 4–7 päädyttiin hylkäämään, koska nämä eivät saaneet tilastollisesti merkitsevää yhteyttä.

Kohdeyhteisön koon ja tilintarkastuspalkkioiden välinen yhteys perustuu hyvin suuresti transaktioiden kasvuun ja julkiseen näkyvyyteen, jonka vuoksi pörssiyrityöt tuottavat enemmän informaatiota. Kompleksisuus lisää myös transaktioita ja vaikeuttaa tarkastusta. Tilintarkastusriski puolestaan altistaa tilintarkastajan riskille joutua vastuuseen virheistä, jolloin hän joutuu tekemään enemmän asianmukaisia tarkastuksia tai veloittamaan premion lisääntyvästä riskistä. Näiden jokaisen tekijän osalta yhteneväistä on se, että ne lisäävät tilintarkastajan työmäärää ja täten kohottavat tilintarkastuspalkkioita.

Artikkelin tuloksia tarkasteltiin lisäksi herkkyysanalyysin avulla. Tämä analyysi paljasti tuloksiin liittyvän tiettyä epävarmuutta. Herkkyysanalyysin perusteella johdon ja näiden läheisten osakeomistuksen yhteys tilintarkastuksesta maksettavien palkkioiden kanssa osoittautui negatiivisesti tilastollisesti merkitseväksi, kun aineistosta poistettiin Bittium Oyj:tä, Componenta Oyj:tä ja Nokia Oyj:tä koskevat havainnot. Lisäksi tilintarkastusriskiä mittaava nettotuloksen osuus taseen loppusummasta -muuttuja menetti tilastollisesti merkitsevän yhteyden tilintarkastuspalkkioiden kanssa. Kuviossa 1 on esitetty artikkelin tulokset. Johdon ja

näiden läheisten osakeomistus on sulkeissa, koska alkuperäisten tulosten mukaisesti tämä tekijä ei ollut tilastollisesti merkitsevä.



Kuvio 1. Tilintarkastuspalkkioita selittävät tekijät

Artikkelin tulosten perusteella vaikuttaisi myös siltä, että agenttiteoria, ainakin osaltaan, selittää tilintarkastuksen kysyntää ja tilintarkastuspalkkioita suomalaisissa pörssiyrityksissä. Agenttikustannuksia aiheuttavina tekijöinä tutkittiin kohdeyhteisön kokoa, velkaantuneisuutta ja johdon omistusosuutta. Agenttiteorian mukaisesti kohdeyhteisön koon kasvun oletetaan lisäävän agenttikustannuksia (tässä: tilintarkastuspalkkioita), koska potentiaaliset ristiriidat johdon ja osakkeenomistajien välillä kasvavat. Artikkelin tulokset tukivat tätä väitettä. Toinen agenttikustannuksia aiheuttava tekijä oli johdon omistusosuus. Oletuksena oli, että agenttikustannukset pienenisivät johdon omistusosuuden kasvaessa, koska tällöin johdon ja muiden osakkeenomistajien intressit kohtaavat. Herkkyysanalyysin perusteella tämä väite sai tukea. Yhteisön velkaantuneisuuden ja agenttikustannusten välillä ei havaittu olevan yhteyttä.

Kokonaisuutena artikkelin tulokset osoittavat, että kansalliset piirteet ovat sidoksissa tilintarkastuspalkkioihin. Tämän artikkelin tulokset tukevat aiempia tutkimuksia, joissa kohdeyhteisön koon, kompleksisuuden ja tilintarkastusriskin on todettu olevan yhteyksissä tilintarkastuspalkkioiden määrääntymiseen (Simunic 1980; Hay ym. 2006; Al-Harshani

2008; Hay 2013; Naser & Hassan 2016). Osaltaan tukea saa myös johdon omistusosuuden vaikutusta analysoivat tutkimukset, joissa omistusosuuden on havaittu vaikuttavan tilintarkastuksesta maksettaviin palkkioihin (Jensen 1986; Mitra ym. 2007). Toisaalta artikkelin tulokset eivät tue aiempia tutkimuksia, joissa tilintarkastajan sukupuolen (Ittonen & Peni 2012; Hardies ym. 2015) sekä rotaation (Stewart ym. 2016; Sharma ym. 2017) on havaittu olevan yhteydessä tilintarkastuspalkkioihin.

Tilintarkastajan sukupuolen vaikutus tilintarkastuspalkkioihin saattaa olla vähäisempi suomalaisissa pörssiyrityksissä, koska päävastuulliseksi tilintarkastajaksi valitaan usein hyvin kokenut tarkastaja. Tällöin usean vuoden kokemuksen voisi ajatella syrjäyttävän sukupuolen vaikutuksen. Rotaation osalta artikkelin tulokset indikoivat, että asiakaskohtaisen tiedon häviäminen kasvattaa tilintarkastuspalkkioita. Tulos ei kuitenkaan ollut tilastollisesti merkitsevä, jolloin rotaatio ei selitä palkkioissa tapahtuvaa vaihtelua. Suomalaisissa pörssiyrityksissä rotaatio tapahtuu lisäksi suhteellisen usein, jolloin hintakilpailutus ei välttämättä olekaan näennäistä. Esimerkiksi Sharman ym. (2017) tutkimuksessa rotaatiota käsiteltiin yhdysvaltalaisen pörssiyrityksien näkökulmasta. Yhdysvalloissa tilintarkastustoimeksiannon enimmäispituus on viisi vuotta, jolloin pörssiyritykset eivät välttämättä kierrätä päävastuullista tarkastajaa tai tilintarkastusyhteisöä yhtä usein kuin Suomessa. Enimmäisajan jälkeen yhtiöt ovat pakotettuja vaihtamaan tarkastajaa, jolloin hintakilpailutus ei välttämättä ole mahdollista.

Kirjanpitolain uudistuksen osalta tulokset osoittavat, että uudistus saattaisi kytkeytyä vähäisissä määrin maksettaviin tilintarkastuspalkkioihin, mutta tulos ei ollut tilastollisesti merkitsevä. Tämän tuloksen voisi osaltaan ajatella johtuvan siitä, että kirjanpitolain uudistus vaikuttaa merkittävimmin niihin yhtiöihin, joissa on esimerkiksi hankittu rahoitusleasingilla omaisuutta. Tällöin palkkiot ovat saattaneet kasvaa toisilla yhtiöillä, mutta toisiin lain uudistuksilla ei ole ollut merkittäviä vaikutuksia.



## Lähteet

- Al-Harshani, M. O. (2008) The Pricing of Audit Services: Evidence from Kuwait. *Managerial Auditing Journal*, 23:7, 685–696.
- Bamber, E. M., Bamber, L. & Schoderbek, M. P. (1993) Audit Structure and Other Determinants of Audit Report Lag: an Empirical Analysis. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 12:1, 1–23.
- Beatty, R. P. (1989) Auditor Reputation and the Pricing of Initial Public Offerings. *The Accounting Review*, 64:4, 693–709.
- Cameran, M. (2005) Audit Fees and Large Auditor Premium in the Italian Market. *International Journal of Auditing*, 9:2, 129–146.
- Chow, C. W. (1982) The Demand for External Auditing: Size, Debt and Ownership Influences. *The Accounting Review*, 57:2, 272–291.
- Daugherty, B. E., Dickins, D., Hatfield, R. C. & Higgs, J. L. (2012) An Examination of Partner Perceptions of Partner Rotation: Direct and Indirect Consequences to Audit Quality. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 31:1, 97–114.
- Gujarati, D. N. & Porter, D. C. (2009) *Basic Econometrics*. Singapore: McGraw-Hill.
- Haaramo, V., Honkamäki, T., Kampman, H., Kaskimies, K., Koila, T., Mäkikangas, L., Niemistö, A., Rekola, M., Rönkkö, J., Vierros, H. & Yli-Rantala, E. (2016) *Kirjanpitolaki: Normeista käytäntöön*. Helsinki: ST-Akatemia.
- Hardies, K., Breesch, D. & Branson, J. (2015) The Female Audit Fee Premium. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 34:4, 171–195.
- Hay, D., Knechel W. R. & Wong, N. (2006) Audit Fees: A Meta-analysis of the Effect of Supply and Demand Attributes. *Contemporary Accounting Research*, 23:1, 141–191.
- Hay, D. (2013) Further Evidence from Meta-Analysis of Audit Fee Research. *International Journal of Auditing*, 17, 162–176.
- Hoitash, R. & Hoitash, U. & Bedard, J. C. (2008) International Control Quality and Audit Pricing under the Sarbanes-Oxley Act. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 27:1, 105–126.
- Honkamäki, T. (2016) Rahoitusleasing. Teoksessa V. Haaramo, T. Honkamäki, H. Kampman, K. Kaskimies, T. Koila, L. Mäkikangas, A. Niemistö, M. Rekola, J. Rönkkö, H. Vierros & E. Yli-Rantala (toim.) *Kirjanpitolaki: Normeista käytäntöön*. Helsinki: ST-Akatemia, 39–50.

- Inchausti, A. G. (1997) The Influence of Company Characteristics and Accounting Regulation on Information Disclosed by Spanish Firms. *European Accounting Review*, 6:1, 45–68.
- Jensen, M. C. (1986) Agency Costs of Free Cash Flow, Corporate Finance, and Takeovers. *The American Economic Review*, 76:2, 323–329.
- Johnson, J. & Powell, P. (1994) Decision Making, Risk, and Gender: Are Managers Different? *British Journal of Management*, 5, 123–138.
- KHT-yhdistys. (2008) *Tilintarkastusalan standardit ja suosituksset 2008*. Helsinki: KHT-media.
- Kirjanpitolaki 1336/1997.
- Meklin, P. (2009) Tarkastus verorahoitteisessa ja markkinarahoitteisessa toiminnassa – erojen ja yhtäläisyyksien teoreettisia perusteluja. Teoksessa J. Heiskanen, L-A. Kihn & S. Näsi (toim.) *Näkökulmia laskentatoimeen ja tilintarkastukseen*. Tampere: Tampere University Press, 56–70.
- Mitra, S, Hossain, M. & Deis, D. R. (2007) The Empirical Relationship between Ownership Characteristics and Audit Fees. *Review of Quantitative Finance and Accounting*, 28, 257–285.
- Naser, K. & Hassan, Y. M. (2016) Factors Influencing External Audit Fees of Companies Listed on Dubai Financial Market. *International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management*, 9:3, 346–363.
- Othman, R., Thani, A. M. & Ghani, E. K. (2009) Determinants of Islamic Social Reporting Among Top Shariah-Approved Companies in Bursa Malaysia. *Research Journal of International Studies*, 12, 4–20.
- Rönkkö, J. & Lampila, J. (2016) Kirjanpitolain muutokset keventävät pienyritysten hallinnollista taakkaa. *Balanssi*, 1, 40–43.
- Sharma, D., Tanyi, P. & Litt, B. (2017) Costs of Mandatory Periodic Audit Partner Rotation: Evidence from Audit Fees and Audit Timeliness. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 36:1, 129–149.
- Simunic, D. (1980) The Pricing of Audit Services: Theory and Evidence. *Journal of Accounting Research*, 18:1, 161–190.
- Simunic, D. (1984) Auditing, Consulting, and Auditor Independence. *Journal of Accounting Research*, 22:2, 679–702.
- Stewart, J., Kent, P. & Routledge, J. (2016) The Association between Audit Partner Rotation and Audit Fees: Empirical Evidence from the Australian Market. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 35:1, 181–197.
- Tilintarkastuslaki 1141/2015.

- Venkataraman, R., Weber, J. P. & Willenborg, M. (2008) Litigation Risk, Audit Quality, and Audit Fees: Evidence from Initial Public Offerings. *The Accounting Review*, 83:5, 1315–1345.
- Vierros, H. (2016) Rahoitusvälineiden ja sijoituskiinteistöjen arvostaminen käypään arvoon. Teoksessa V. Haaramo, T. Honkamäki, H. Kampman, K. Kaskimies, T. Koila, L. Mäkikangas, A. Niemistö, M. Rekola, J. Rönkkö, H. Vierros & E. Yli-Rantala (toim.) *Kirjanpitolaki: Normeista käytäntöön*. Helsinki: ST-Akatemia, 28–39.
- Vieru, M. & Schadewitz, H. (2010) Impact of IFRS Transition on Audit and Non-audit Fees: Evidence from Small and Medium-sized Listed Companies in Finland. *The Finnish Journal of Business Economics*, 1, 11–41.

